

УДК : 619:616:577

ІСТОРІЯ ЛАБОРАТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ЛЕЙКОЗІВ В НАЦІОНАЛЬНОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ «ІНСТИТУТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ І КЛІНІЧНОЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ».

Корольов А.Г., канд. вет. наук

(Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини»)

В статті показана історія лабораторії вивчення лейкозів Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» – першого науково-дослідного інституту України в області ветеринарної медицини.

Лейкоз великої рогатої худоби – хронічна інфекційна хвороба пухлинної природи. Захворювання протікає безсимптомно, проявляється лімфоцитозом і пухлинними утвореннями в кровотворних і інших органах і тканинах. Перший випадок лейкозу великої рогатої худоби викладений німецьким дослідником О.Siedagrotzky в 1916 р. З часом у великої рогатої худоби при лейкозі P.Knuth und O.Volkmann (1916 р.) виявлені зміни в лейкоцитарній формулі. Уперше термін "лейкоз", введений по відношенню до лейкомічних захворювань курей, перенесений в патологію великої рогатої худоби I.Dobberstein (1958 р.). Уперше лейкоз розглядали як захворювання пухлинної природи в 1875 р. Це були роботи росіян учених К.Славянського і А.Щастного. Вони порівнювали лейкомічні розростання з пухлинними як на вигляд, так і за біологічними властивостями тканинного зростання.

Перші випадки лейкозу великої рогатої худоби в Харківській області були зареєстровані групою співробітників Українського інституту експериментальної ветеринарії на чолі з його директором І.А. Артюхом (1955 р.).

Дослідження по лейкозу великої рогатої худоби в Українському науково-дослідному інституті експериментальної ветеринарії (УНДІЕВ) (тепер національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини»)

започатковані на початку 60-х років, зокрема у відношенні вивчення патологоанатомічних, гістологічних і гістохімічних змін при цьому захворюванні проводили К.М. Язикова, А.Ф. Бабкін, 1966 р., В.М. Журавльов, 1975 р.

Систематичне, різнобічне вивчення лейкозної проблеми в УНДІЕВ пов'язано з

організацією у 1968 році спеціалізованої лабораторії по вивченню лейкозів сільськогосподарських тварин і птиць під керівництвом кандидата ветеринарних наук О.Т. Шикова. Був зібраний колектив наукових і технічних робітників, зокрема, в неї був переведений молодий перспективний вчений А.Ф. Бабкін (1968 р.), який почав займатися лейкозом ще в 1966 році; зайнялись лейкозом також досвідний вчений, кандидат біологічних наук С.І. Лутохін і ветеринарний лікар-гематолог Н.І. Андрус (1968 р.); в 1969 році після закінчення аспірантури в лабораторію

прийшла В.І. Цимбал і після закінчення інституту молодий ветеринарний лікар Л.Р. Соловійова; декілька пізніше лабораторію поповнила молодший науковий співробітник Е.С. Кевхаєва і ветеринарний лікар В.Т. Коваленко.

В перші роки становлення лабораторії співробітники вивчали ступінь розповсюдження ураженості стад і окремих груп тварин, які ввозились з неблагополучних по лейкозу господарств і їх роль в розповсюдженні захворювання, вели дослідження по вивченню етіології лейкозу великої рогатої худоби і можливості оздоровлення ферм від лейкозу шляхом видалення хворих лейкозом тварин; вивчали динаміку гематологічних і серологічних здвигов у телят після спільного утримання їх з лейкозними коровами, розповсюдженість онкорнавірусної інфекції великої рогатої худоби серед різних її порід; розробляли діагностику і профілактику лейкозів в племінних господарствах України, вели дослідження по вивченню ролі інфекційного фактору у виникненні і розповсюдженні захворювання. Вивченням цих питань займались О.Т. Шиков, С.І. Лутохін, А.Ф. Бабкін, В.І. Цимбал, Л.Р. Соловійова, Е.С. Кевхаєва [1].

В кінці 1969 року в зв'язку з необхідністю проведення дослідів по експериментальному відтворенню лейкозу на дослідних тваринах був відкритий Ворошиловградський опорний пункт у складі чотирьох чоловік, який безпосередньо підпорядковувався і тісно співпрацював з лабораторією вивчення лейкозів УНДПЕВ. Завідуючим опорним пунктом був призначений кандидат ветеринарних наук, старший науковий співробітник Є.А. Андріян. Спочатку дослідження були направлені на вивчення шляхів і факторів передачі вірусу лейкозу з кров'ю, молоком, сечею, калом, гласним секретом і носовим слизом і встановлення можливості передачі збудника лейко-

зу великої рогатої худоби вівцям, козам і телятам (О.Т. Шиков, Є.А. Андріян, М.Г. Єненко). Був встановлений факт передачі вірусу лейкозу тварин через ін'єкційні голки, татуйовані щипці, а також при згодовуванні крові з кормом. Встановлена можливість інфікування вірусом лейкозу після аплікації слизу із скарифікованої слизової оболонки носової порожнини інфікованих тварин на скарифіковану слизову оболонку у реципієнтів, а також через неушкоджені слизові ротової порожнечі і піхви, через шкіру сосків і вимені (Є.А. Андріян, В.І. Цимбал, В.О. Бусол, В.А. Хохлов). Пізніше вивчалась роль хворих та інфікованих вірусом лейкозу вівцематок після їх природного запліднення аналогічними баранами; ступінь вертикальної передачі збудника і частоти післянатального зараження ягнят, народжених від хворих і інфікованих маток. Виконана наукова робота по вивченню етіологічного та епізоотичного зв'язку між лейкозом великої рогатої худоби у собак, а також експериментального відтворення гемобластозів людини у тварин (Є.А. Андріян, В.О. Бусол, В.І. Цимбал, М.Г. Єненко).

Ці наукові матеріали співробітники доповідали на українських та міжнародних кворумах, де вони були високо оцінені і використані при підготовці різних нормативних документів.

В сімдесяті роки В.І. Цимбал були проведені дослідження по вивченню патогенезу у лейкозних тварин, і встановлено, що при лейкозі великої рогатої худоби мають місце виражені імунopatологічні процеси, які супроводжуються утворенням циркулюючих та фіксуємих аутоантител, що виявляються на початкових стадіях розвитку лейкозного процесу. А.Ф. Бабкіним і О.Т. Шиковим у 1982 році був одержаний удосконалений лейкозний антиген, приготовлений з культури кліток ФЛК + БЛВ, вирощених на жи-

вильному середовищі з додаванням овечої сироватки [2].

З 1978 по 1982 рік співробітники лабораторії вивчення лейкозів сільськогосподарських тварин і птиць, крім вивчення лейкозів великої рогатої худоби, працювали по додатковій тематичі, пов'язаній з вивченням лейкозосаркомного комплексу курей. Одержані типові і групоспецифічні сироватки на штами вірусів, відпрацьована серологічна діагностика в РНГА, кофал-тесті та РЗК (В.І. Цимбал, О.Т. Шиков). Вивчена розповсюдженість різних серотипів лейкозо-саркомного комплексу птиць в спеціалізованих господарствах України (С.І. Лутохін, В.І. Цимбал, Л.Р. Соловійова). В 1983 році захищена кандидатська дисертація по патогенезу і морфологічним реакціям імункомпетентних органів птиць при хворобі Марека і лейкозо-саркомному комплексі (Л.Р. Соловійова).

Серйозне значення в діяльності лабораторії мав прихід в УНДІЕВ доктора ветеринарних наук В.О. Бусола, який, будучи крупним спеціалістом по лейкозам, став керівником лейкозної тематики. Завідуючими лабораторією були кандидати ветеринарних наук: з 1986 по 1990 рік В.В. Кіприч, з 1991 по 1999 рік В.І. Цимбал, з 1999 року і дотепер С.К. Горбатенко. За цей період була удосконалена серологічна діагностика лейкозу великої рогатої худоби в РІД, одержаний новий лейкозний діагностикум, виготовлений для напрацювання в напівпромислових умовах (В.І. Цимбал, В.В. Кіприч, В.О. Бусол). Були також розроблені науково обґрунтовані програми боротьби з лейкозом великої рогатої худоби в Україні на 1991 – 1995 і 1996 – 2000 роки, затверджена нова інструкція по лейкозу, діюча на території України, розроблені різні схеми оздоровлення господарств від лейкозу (В.О. Бусол, В.І. Цимбал, В.В. Кіприч).

Новою особливістю в роботі лабораторії явилось укріплення творчої

співдружності лейкозної науки з виробництвом. В 1987 році за ініціативою В.О. Бусола для забезпечення благополуччя тваринництва України від лейкозу була створена науково-виробнича система «Оріон». Мета науково-виробничої системи – здійснення спільної, скоординованої діяльності тваринницьких господарств, закладів державної ветеринарної служби України по ранній діагностиці, профілактиці і оздоровленню господарств від лейкозу великої рогатої худоби під організаційним і технологічним керівництвом інституту. У склад науково-виробничої системи були включені лабораторія по вивченню лейкозів УНДІЕВ, цех по виробництву ветеринарних препаратів УНДІЕВ, обласні госпрозрахункові науково-виробничі відділи по діагностиці і розробці протилейкозних заходів, відділ по діагностиці і боротьбі з лейкозом центральної лабораторії, зағони по боротьбі з лейкозом обласних ветеринарних лабораторій, а також 660 не-благополучних по лейкозу господарств з 22 областей України. Фінансова діяльність здійснювалась на госпрозрахунковій основі [3].

Досвід роботи науково-виробничої системи дав поштовх до розвитку широкомасштабних заходів по діагностиці лейкозу великої рогатої худоби і ступінчатому оздоровленню господарств від цього захворювання. Було забезпечено прискорене впровадження у виробництво наукових досягнень і передового досвіду по боротьбі з лейкозом, підвищення відповідальності наукового колективу і професіонального рівня спеціалістів.

По науково-технічній документації в стінах інституту приготовлено, стандартизовано і поставлено державній ветеринарній службі України біля 40 мільйонів доз антигену для серологічної діагностики лейкозу ВРХ у складі набору компонентів, які включали антиген, позитивну контрольну

тест-сироватку і агаро-сольову суміш. В зв'язку з цим об'єм серологічних досліджень худоби на лейкоз за допомогою реакції імунодифузії був розширений в 7,8 рази. Практично всі 11552 господарства України були піддані обстеженню. Кратність досліджень худоби в областях складає 3,2 – 4,3 рази на рік. За 1987 – 1999 роки в Україні оздоровлено від лейкозу більше 6000 неблагополучних господарств, в тому числі 5 областей повністю оздоровлені від цього захворювання. В останній час оздоровчо-профілактична робота по лейкозу великої рогатої худоби ведеться в плановому порядку в рамках комплексної програми боротьби з лейкозом і згідно «Інструкції по профілактиці і оздоровленню великої рогатої худоби від лейкозу» (1992 р.) [4].

Для реалізації плану по оздоровленню від лейкозу потребувалось підвищення випуску лейкозного діагностикому і покращення його якості. З цією метою В.І. Цимбал, Л.Р. Соловійова, О.Л. Гончарук (1991 – 1995 рр.) провели чисельні експерименти по пошуку нових складів живильних середовищ і їх оптимізації, по адаптації культури клітин ФЛК + БЛВ, по використанню сироваток крові овець, коней, оленів для культивування клітин, по одержанню агаро-сольової суміші, приготування ліофілізованого антигену і позитивної лейкозної сироватки ВРХ. В цей період В.В. Кіпріч і Л.Р. Соловійова провели дослідження по очистці і концентрації вірусної біомаси на різних розділових апаратах: УФМ; АР – 2,0; АР – 0,2.

В лабораторії більше 10 років проводились роботи по виготовленню вакцини проти лейкозу. Ідею розробки вакцини внесла доктор медичних наук, професор Л.І.Нагаєва. З 1992 по 1995 рік в план наукових досліджень лабораторії був включений етап по вивченню можливості утворення активного імунітету при лейкозі великої рогатої худоби. Проведені досліди по

удосконаленню технології виготовлення рідкої інактивованої вакцини проти лейкозу ВРХ, розробленої в стінах інституту імені А.М. Кірхенштейна АН Латвії. Вивчені її імуногенні і проєктивні властивості на телятах, вівцях і кролях, а також ефективність застосування у виробничих умовах (Л.І. Нагаєва, В.І. Цимбал та інші, 1994 р.; В.О. Бусол, О.В. Шаповалова, Л.І. Нагаєва та інші, 1995 р.). Гострий комісійний дослід по вивченню імуногенних властивостей вакцини проти лейкозу ВРХ проведено з серпня 1994 по березень 1995 року. Подальші дослідження по завершенню комісійної перевірки і впровадженню препарату в широкому науково-виробничому досліді в комплексі проти лейкозних заходів проводяться науково-виробничим товариством «Лейкопол» Полтавської області [5].

Крім цієї вакцини, в останні роки група авторів проводить дослідження по вишукуванню і випробуванню нового вакцинного препарату проти лейкозу ВРХ, який в експерименті показав високу активність і перспективність його використання для одержання імунної відповіді у молодняка.

Рахуючи, що для діагностики інфекційних захворювань появились нові ефективні методи за допомогою виявлення в інфікованому організмі тварин як антитіл, так і антигенів, співробітниками лабораторії проводяться дослідження по освоєнню і удосконаленню цих нових методів, зокрема реакції імуноферментного аналізу (ІФА) і полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) для діагностики лейкозу.

Обстановка по лейкозу в Україні за останні роки значно покращилась завдяки скоординованій праці департаменту ветеринарної медицини України, ННЦ «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» і активізації праці різних галузей ветеринарної служби. Зокрема, розроблена і впроваджена система науково обґрунтованих широкомасштабних ор-

ганізаційних протилейкозних заходів, яка забезпечила зниження напруженості епізоотичної ситуації в Україні по лейкозу в 3 рази. Розроблений і впроваджений у виробництво метод прижиттєвої діагностики лейкозу великої рогатої худоби – реакція імунодифузії (РІД), яка являється специфічним методом і дозволяє виявити інфікованих лейкозом тварин з повторною збіжністю результатів у 98,8% випадків.

Організація напівпромислового виготовлення набору компонентів для серологічної діагностики лейкозу великої рогатої худоби в ННЦ «ІЕКВМ» і виконання плану основних заходів по оздоровленню великої рогатої худоби від лейкозу в Україні забезпечує високу епізоотичну і економічну ефективність проти лейкозних заходів.

Спектр наукових досліджень лабораторії стосовно специфічної профілактики лейкозу не обмежувався лише розробкою та впровадженням рідкої інактивованої вакцини, започаткованою Л.І. Нагаєвою. В подальших пошуках (1996-1999 рр.) групою науковців (В.О. Бусол, О.В. Шаповалова, Н.В. М'ягих, П.П. Зданевич) проведено дослідження стосовно вивчення низки препаратів, основу конструкції яких складала перещеплювана культура клітин FLK-BLV. На підставі порівняльного визначення імуногенних та протективних властивостей препаратів, що проводились в гострих лабораторно-виробничих дослідках, отримана «Вакцина інактивована проти лейкозу великої рогатої худоби», препарат запатентовано (В.О. Бусол, Н.В. М'ягих, П.П. Зданевич та ін.). Імуногенно-протективні властивості вищезначеної вакцини оцінені практичними фахівцями при проведенні оздоровчих протилейкозних заходів в умовах неблагополучних господарств Харківської області [6].

Магістральним напрямком наукових досліджень лабораторії вивчення лейкозу, з моменту її організації, є розробка та удосконалення засобів ді-

агностики захворювання, їх впровадження в умовах діагностичних підрозділів державного підпорядкування районних, обласних рівнів, а також розробка і впровадження ефективних заходів по обмеженню розповсюдження захворювання, ліквідації лейкозу в тваринництві окремих господарств районів, областей. Стосовно першого завдання науковцями лабораторії вперше в Україні розроблено тест-систему для індикації інфікованих вірусом лейкозу тварин в реакції імунодифузії в агаровому гелі (В.І. Цимбал, В.О. Бусол, В.В. Кіприч). Послідуючі дослідження забезпечували удосконалення препарату. Сьогодні державні діагностичні підрозділи України забезпечуються ліофілізованими наборами діагностикому, який чутливістю, специфічністю, термінами та умовами зберігання не поступається кращим закордонним аналогам, а за вартістю значно доступніший. В умовах лабораторії вивчення лейкозу вперше розпочаті дослідження по діагностиці лейкозу великої рогатої худоби на молекулярно-генетичному рівні – саме в умовах вищезначеного наукового підрозділу ІЕКВМ вперше розроблено тест-систему для індикації провірусної ДНК ВЛ ВРХ в полімеразній ланцюговій реакції (ПЛР) (О.П. Лиманський, О.Ю. Лиманська).

Сьогодні поглиблене вивчення питань молекулярно-генетичної діагностики не лише лейкозу великої рогатої худоби, а й інших інфекційних захворювань, проводиться в спеціалізованому науковому підрозділі інституту – лабораторії молекулярної діагностики. За тематикою комплексних наукових досліджень (сектор імуноферментного аналізу лабораторії біохімії – В.С. Антонов, С.А. Михайлова), фахівці лабораторії вивчення лейкозу проводили дослідження по розробці компонентів тест-системи для діагностики захворювання з використанням методології імуноферментного аналізу. Значну увагу науковці лабо-

раторії приділяють вивченню питань фундаментального напрямку, а саме механізму постінфекційного та поствакцинального імунітету. В останні роки значно розширились поняття стосовно динаміки клітинного імунітету при експериментальному зараженні, щепленні тварин (Н.В. М'ягих). Результати цих досліджень покладені в основу розробки питань вже прикладного значення – конструювання препарату для діагностики лейкозу великої рогатої худоби на основі реакції уповільненої дії (В.І. Цимбал, О.М. Корнейков, П.П. Зданевич, О.В. Ключко та ін.). Дослідження в цьому напрямку проводяться на рівні випробування моделі діагностикуму в лабораторних умовах [7].

В лабораторії вивчення лейкозу працювало і працює немало досвідчених спеціалістів:

Шиков Олександр Тихонович.

Кандидат ветеринарних наук, завідувачий лабораторією вивчення лейкозів з 1968 по 1985 рік. Вивчав розповсюдження, протікання і розвиток лейкозів великої рогатої худоби різних порід, районів в Україні; розвиток лейкозного процесу при спонтанній і експериментальній інфекції; шляхи і фактори передачі вірусу лейкозу. Розробляв серологічну діагностику і профілактику лейкозів ВРХ, способи оздоровлення племінних господарств від лейкозу ВРХ. Організував і керував дослідженнями по експериментальному відтворенню лейкозу великої рогатої худоби на вівцях і козах, вивченню імуногенних властивостей сироваток крові серопозитивних тварин. Співатор заявки на удосконалений лейкозний антиген. Опублікував 102 наукові статті.

Бабкін Анатолій Федорович.

Доктор ветеринарних наук, професор. Працював в лабораторії з 1966 по 1980 рік. Вивчав роль інфекційного фактору у виникненні і розповсюдженні лейкозу великої рогатої худоби, методи виявлення специфічних антигенів в

тканинах і культурах клітин органів, а також антитіл в сироватках крові хворих лейкозом тварин. Відпрацював методи серологічної діагностики лейкозу великої рогатої худоби в РІД і РЗК з удосконаленим лейкозним антигеном ІЕКВМ. Автор заявки удосконаленого лейкозного онкорнавірусного преципітуючого антигену.

Лутохін Сергій Ілліч. Кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник. Працював в лабораторії з 1968 по 1984 рік. Вивчав питання епізоотології лейкозу великої рогатої худоби, зокрема, ступінь ураження стад і окремих груп тварин, яких ввозили з неблагополучних по лейкозу господарств, і їх роль в розповсюдженні захворювання. Відпрацював клініко-гематологічні і цитологічні заходи діагностики лейкозу великої рогатої худоби і виділяв роль контактного зараження тварин при лейкозі. Вивчав розповсюдження лейкозсаркомного комплексу птиць на птахофабриках України. Опублікував 49 наукових праць.

Андріян Єрванд Амбарцумович. Кандидат ветеринарних наук, старший науковий співробітник, завідувачий опорним пунктом. Працював в лабораторії з 1969 по 1998 рік. Проводив дослідження на вівцях і козах по вивченню шляхів передачі вірусу лейкозу ВРХ з різними секретами і екскретами і по контактній передачі лейкозу овець, по в'ясненню ролі хворих лейкозом овець в передачі хвороби потомству, по вивченню імуногенних властивостей сироваток крові серопозитивних тварин, по в'ясненню ролі молозивних антитіл в імунній відповіді при лейкозі, по вивченню етіологічного зв'язку між лейкозом великої рогатої худоби, овець, собак і людей. Опублікував 53 наукові статті.

Кіпріч Валерій Володимирович. Кандидат ветеринарних наук з 1967 року, тема дисертації – «Імунобіологічні реакції при мікоплазмозі птиці». Очолював лабораторію ви-

вчення лейкозу в 1986 – 1990 роках. Згідно наукових програм організував дослідження у напрямку розробки та удосконалення засобів серологічної діагностики захворювання, моніторингу лейкозної епізоотії в господарствах України, впровадженні передових технологій у питаннях профілактики та ліквідації лейкозу ВРХ в тваринництві країни.

Цимбал Віра Іларіонівна. Кандидат ветеринарних наук, старший науковий співробітник (з 1969 по 1990 рік), завідувача лабораторією вивчення лейкозів (1991 – 1990 рр.), провідний науковий співробітник дотепер. Спів-автор розробки лейкозного антигену і набору компонентів для серологічної діагностики лейкозу великої рогатої худоби в РІД. Займалася удосконаленням і розробкою сучасних методів діагностики лейкозу великої рогатої худоби і птиць (РІД, РНГА, РЗК, РН, РК, ПЛР), розробкою планів проти лейкозних заходів і схем оздоровлення стад від лейкозу. Провела серію дослідів і дала порівняльну оцінку імунопатологічних порушень в організмі здорової інфікованої і хворої лейкозом великої рогатої худоби, вивчала розповсюдженість різних серотипів лейкоз-саркомного комплексу у птиць шляхом ідентифікації їх за допомогою серологічних тестів (РНГА, Кофалтест, РЗК) і відпрацювала методику одержання високоактивної комплементзв'язуючої сироватки проти ГС-антигену. Являється співавтором заявки по одержанню високоактивної преципітуючої проти лейкозної сироватки і заявки по одержанню інактивованої вакцини проти лейкозу ВРХ. Опублікувала понад 100 наукових праць.

Бусол Володимир Олександрович. Доктор ветеринарних наук, професор, академік УААН, керівник наукової тематики по лейкозу (1986 – 1998 рр.). Основну увагу приділяв вивченню лейкозу сільськогосподарських тварин в Україні. Створив науково-виробничу систему «Оріон» для

організації оздоровчих заходів в масштабах держави, забезпечив розробку нової технології напівпромислового виробництва антигену для РІД, розробив і впровадив загальнодержавну програму і конкретні схеми оздоровлення окремих господарств і в цілому тваринництва України. Являється автором заявок на спосіб одержання високоактивних преципітуючих проти лейкозних сироваток і спосіб одержання інактивованої вакцини проти лейкозу великої рогатої худоби; співавтор розробки лейкозного антигену. За час роботи в інституті опублікував 85 наукових статей по вивченню лейкозу.

Шаповалова Ольга Вікторівна. Кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник. Проводила дослідження по конструюванню нових імуногенних препаратів проти лейкозу великої рогатої худоби і випробуванню їх імуногенних і проєктивних властивостей на вівцях, телятах і кроликах. Являється співавтором заявок на винахід по способу одержання високоактивних преципітуючих проти лейкозних сироваток і по способу одержання інактивованої вакцини проти лейкозу великої рогатої худоби. Відпрацювала застосування комплексу імуногенних препаратів з імуностимулятором у овець, які справляли істотний лікувальний вплив на стан мембранних структур еритроцитів і у вакцинованих тварин, які сприяли інгібуванню розвитку лейкозного процесу. Опублікувала 13 наукових праць.

Нагаєва Любов Іллівна. Доктор медичних наук, професор, провідний науковий співробітник (1991-1995 рр.). Автор розробки рідкої інактивованої вакцини проти лейкозу великої рогатої худоби і визначення її ефективності в науково-промислового досліді. Забезпечила впровадження вакцини проти лейкозу великої рогатої худоби в комплексі заходів по оздоровленню неблагополучних господарств від цього захворювання. Видано монографій – 1, підготовлено адмініст-

ративних документів – 65, подано і затверджено інструкцій – 7, подано рекомендацій – 5. Видано статей – 198, розроблено препаратів і методів діагностики – 5, одержано патентів – 6, ліцензій – 2. Під її керівництвом захищено кандидатських дисертацій – 9, докторських дисертацій – 1.

Горбатенко Станіслав Кіндратович. Кандидат ветеринарних наук з 1978 року, тема дисертаційної роботи стосується розробки і впровадження інаглютиногенної протибруцельозної вакцини на завершальному етапі ліквідації захворювання в тваринницьких господарствах України. Очолює лабораторію вивчення лейкозу з 1999 року. Вивчає питання розповсюдження за-

хворювання в господарствах центрально-східного регіону України, удосконалення існуючих та розробку нових засобів діагностики лейкозу ВРХ.

Область признання заслуг лабораторії вивчення лейкозів у країні і за кордоном:

а) розроблена загальнодержавна програма боротьби з лейкозом великої рогатої худоби, впроваджені конкретні схеми оздоровлення окремих господарств і в цілому тваринництва України;

б) створені основи активної і пасивної профілактики лейкозу, випробувані з позитивним результатом експериментальні варіанти проти лейкозних вакцин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкін В.Ф. К 75-летию организации института экспериментальной и клинической ветеринарной медицины / В.Ф.Бабкин, Г.А.Красников // Ветеринарна медицина, 1998. - № 75. – 5 – 17.

2. Бусол В.О. Інституту експериментальної і клінічної ветеринарної медицини УААН 70 років / В.О.Бусол // Досягнення наукової ветеринарної медицини у профілактиці та боротьбі з хворобами сільськогосподарських тварин. Х., 1993. – С. 3 – 14.

3. Гладенко І.М. 50 років наукової діяльності Українського науково-дослідного інституту експериментальної ветеринарії // Ветеринарія, 1973. - № 35. – С. 3 – 16.

4. На передовом рубеже ветеринарной науки. – Х., «Золотые страницы». – 2002. – 107 с.

5. Розвиток ветеринарної науки в Україні: здобутки та проблеми. – Х., 1997. – 293 с.

6. Служение ветеринарной науке. – Х., «Золотые страницы». – 2001. – 361 с.

7. Стегній Б.Т. Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» - 85 років на передовому рубежі ветеринарної науки України / Б.Т.Стегній, А.М.Головко // Вісник аграрної науки, 2008. - № 8. – С. -7- 12.

Королёв А.Г. История лаборатории изучения лейкозов в национальном научном центре «Институт экспериментальной и клинической ветеринарной медицины». В статье показана история лаборатории изучения лейкоза Национального научного центра «Институт экспериментальной и клинической ветеринарной медицины» – первого научно-исследовательского института Украины в области ветеринарной медицины.

Korolev A.G. History Laboratory Study leukemia in National Scientific Center «Institute of Experimental and clinical veterinary medicine». The article shows the history of the laboratory study of leukemia National Scientific Centre "Institute of Experimental and Clinical Veterinary Medicine" – First Research Institute of Ukraine in the field of veterinary medicine.